

1057

L ofp Dofp
beens

9(42)
d-65

1918

5 SEP 2011

ԼՕՅՏ ՃՕՐՃԻ

10 AUG 2006

ՀՌԶԱԿԱԽՈՐ ՃԱՌԸ

Ե Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ

ԵՆՈՎԲ ԱՐՄԷՆ

ԼՕՅՏ ՃՕՐՃ

ԶՕՆՈՒԱԾ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉԷՆ

ՀԱՅ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

(ՀԱՍՈՑԹԻՆ 10 ՈՍԿԻ ՊԻՏԻ ՇԱՏԿԱՅՈՒԻ ՀԱՅ ՏԱՐԱԴՐՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ)

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱՄ ՄԱՍՆԱԿԻ ԱՐՏԱՏՊՈՒՄ ՉԻ ԹՈՅԼԱՏՐՈՒԻՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1918

ՏՊԱԳՐ. Ա. ԿԱՐՕԵԱՆ

9(42)
L-65

03 MAY 2013

7051

3(42)
L-65

Հայկական Դատին կրակոս անդամներէն եւ մարդկային թնկերութեան քարէ-
կարգութեան հզօր առաւելներէն մէկուն՝ Լոյս Ճօրճի հռչակաւոր ճառը՝ զոր
ժամանակին քարգմաններ էին թանձրեմէն՝ այսօր հրատարակութեան ջաշով՝ նպատակ
է Հայ ժողովուրդին ծանօթացնել Բրիտանական Կառավարութեան բացօթե ռե-
հանդիսաւոր խոստումը՝ Հայութեան ճակատագիրին մասին՝ որով աճեալ մեա-
տանջուած է ամէն Հայ իրաւունքով։ Ընթերցողը հառին մէջ պիտի գտնէ նաեւ
աշխարհադրոյ պատերազմին ամբողջ հոգեբանութիւնը՝ հոյակապ տեսնա-
բանին հրաւումը լեզուովը պատկերացում։ Երբ նկատուի թէ՛ ո՛րչափ տառացի
հեղութիւնով այսօր իրականութեան փոխուած են անգլիացի Վարչապետին մար-
գարէական շունչով եւ անդրդուելի հաւատով արտասանած յայտարարութիւնները,
զաղափար մը կը կազմուի անգլիական Ազգին մեծութեանը վրայ՝ որուն տիեզե-
րագոր կամքին ու բարձրացումը Արդարութեան դրօշին կը խոնարհին այն կայ-
սերական թագակիր զուլները անգամ՝ որոնք դեռ երէկ բարբարոս յոխոտանքով
աշխարհաստացան յաղթանակ կը պողոտային, ամէն բերան բացած ասեմ Աստուծոյ
վրայ երդուրնալը առանց մոռնալու՝ միլիոնաւոր ժողովուրդներ արիւնքովից
սպանդի մը ճահիճին մէջ խեղդելով։

Եւ, աշխարհակալութեան մեծախեղ թռնումը՝ Հայրենիքին մոլեռանդ ազա-
տագրիչը ? ձեւացող Քայլերը՝ որ զօրապատերազմ կատարի իր մղձաւանջնե-
րովը համաշխարհային աւերիչ հրդեհին հրձիգը հանդիսացաւ, այսօր հայրենադա-
ւաւորութիւնով փախած է արտասահման, իր Հայրենիքին հետ կործանելէ ետք Եւրո-
պայի այնքա՛ն չքնաղ մասերը։

Զօրապատերազմ կայսերամով խելագար ցնորասեր՝ փոխան Յաղթանակի՝ իր
արիւնդուտէս սեւ անունով՝ Պատմութեան կը կտակէ աշխարհաբանդ Փլասակ մը։
ԵՆՈՎՔ ՍՐՄԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՆ

Ե Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՃԱՐԴԱՆԻ ՈՒՆԵՆԴԻՐՆԵՐ .

Կարդացի ու կրկին կարդացի՝ այն կրկնակ ուշադրութիւնով որ իմ
ներկայ պաշտօնիս պարտականութիւնը կը հարկադրէ ինձի, վերջին ճառերը
Աւստրիայի և Գերմանիայի ինքզինքնին վարիչը հռչակող մարդոց։ Պիտի զգու-
շանամ ձեր միտքը և տրամաբանութիւնը չարչարելէ և չպիտի ըսեմ թէ ինչ
պէտք է եղբայրացնել այդ ճառերէն։ Գործիկա թանկագին ժամանակ մը կոր-
սնցնել պիտի ըլլար։ Մինչդեռ Գերմանիա մեծ վստահութիւն մը ցոյց կու տայ
ընդհանուր կացութեան մասին, երկրորդը՝ քիչ մը աւելի իմաստուն՝ կ'ար-
տայայտուի աւելի՛ համեստութիւնով, աւելի՛ ազնուամտութիւնով և աւելի՛
հաշտասէր խօսքերով։ Մէկը՝ անօգուտ նկատած է քրքրել իր նախնական

8426

2671

Նիւթին զանազան տարասեռ մասերը՝ ինչ որ իր ցեղին խիստ յատկանշական մէկ դէպքը կը կազմէ. միւսը՝ բաւական ձեւակերպած, սղոցած է այդ նախնական Նիւթը՝ որպէս զի երևոյթը տարբեր ըլլայ:

Զւարթներ է, բայց միջուկը կը պարունակէ նոյն բնագոյնը՝ բոլոր ճառերուն մէջ: Ինչպէս որ դիւրաւ կրնաք գուշակել, ես վայրկեան մը չեմ դադարի մանրակրկիտ զննութեան մը ենթարկելէ հորիզոնը, բայց ո՛ր և է նշան թոյլ չի տար եղբակցիս թէ՛ հաշտութիւնը մօտ ըլլայ: Հեռու աղկէ, հարկւրաւոր պարագաներ զիս կը մղեն հակելու այն ենթադրութեան թէ՛ այս պայքարը, ուր կը տիրէ «Լինելի քե չլինելի» երկսայրութիւնը՝ պէ՛տք է վերջնապէս վճռուի մէկ կամ միւս խմբակցութեան բացարձակ մահովը (Եսուրիքի օրեակէն. — Շա՛տ չիտակ): Բայց ես պարտականութիւն կ'ստանձնեմ որ՝ այդ եղբակցան գործողութեան ենթարկուողը Գերմանիան ըլլայ: Այս ենթադրութիւնը պէտք է մեր ուղեղներուն մէջը դրոշմուի՝ շեշտուած ուժով մը՝ երբ միտք բերենք այն դասը զոր քաղեցինք Պրէսթ-Լիւսթօքի քօնֆէրմանէ: Հիմա տիեզերք զիտէ թէ՛ Գերմանիան մէջ ռամկավարութիւնը անմատչելի է, որովհետեւ անիկա որ և է կերպով լքած չէ գերագաւթեան իր դիտումները: Անգլիա ալ, իր կողմէ, ո՛ր և է կերպով լքած չէ ոճրագործները մահուան դատապարտելու իր դիտումները: Կը մնայ զիտնալ թէ, պարոններ, երկու դիտումներէն ո՞րը հրաշալի կերպով մը իրականութեան պիտի փոխակերպուի (Ծափահարութիւններ): Նայն ինչն գերման ժողովուրդը, որուն խմբագրութիւնը (ծիծաղ ամբողջ սրահին մէջ. ամերիկեան օրեակէն՝ ըսէ՛ք՝ անմտութիւնը) երեւակայութեան սահմաններէն անդին չանցնիր, կատարեալ ըմբոսացումի մէջ է, ինչ որ, լայն ձեռով յեղափոխութեան մը պիտի չըջափոխուի, երբ լաւ ըմբռնէ աւերով այն ահաւորութիւնը՝ զոր իր անպատասխանատու կառավարութիւնը իր ծոցին մէջ կը ծածկէ: Սակայն մենք միայն իր յամեցող արթնութեանը վրայ չենք հիմնուիր, որովհետեւ վառօդը և գնդակը բաւական հզօր երկու տարրեր են՝ որոնք կրնան յարմար ժամանակին խորտակել կղակներ (Ծափեր):

Հակառակ մեր կրկնակ ապացուցումներուն, Ռուսիա կարծեց որ Գերմանիա օտար չէր իրաւունքի և արդարութեան և Ռուսիա բանակցութեան մտաւ անոնց հետ՝ որոնք կէս դարէ ի վեր դարբնեցին հրէշներու ծրագիրներ՝ որոնց հետեւանքները կը ճանչնաք: Բայց թէ և մեր զինակիցը կազմալուծումի վիճակի մը մէջ ըլլայ, հիւանդութիւնը վտանգաւոր և անդարմանելի չէ: Ռուսիան մէջ դէպքերը իրարու պիտի յաջորդեն տակաւին երկար ատեն՝ յանգելու համար ելքի մը, ճիշդ մեր նախատեսածին համեմատ, և ապացուցանելու նաեւ Պալիերացի կոմսին (Հերթլինկ) թէ՛ իր պոլսական տիփլօմաւոր գործակալները (Ֆրանսական օրեակին մէջ. — Այդ պատիւը կը վերաբերի Պ. Բիւլմանի: — Լոս Տեռպի հեղեանգով եւ վանկեր կրկնելով. — Պարոն Ku himanին) մեր ձեռքին մէջ խամաճիկներ են: Գերմանացիները կը ջանան օգտուիլ Ռուսիայի տկարութենէն, զայն փետտելով՝ իրենց ապահովելու հողամասեր՝ որոնց տիրացումը իրենց ժողովուրդը պիտի փրկէր այն սովէն՝ որուն մէջ կը մահանայ: Մենք միտք չունինք դադրելու իրենց ստամոքսը սրելէ (ծրծաղ). պաշարումը կը տեսէ և պիտի տեսէ աւելի զօրեղ. և չպիտի դադարի իրենց պատահական առաջխաղաղութենէն, որովհետեւ ինչ որ կրնայ անցնիլ մարտողական գործողութենէ՝ կ'ստանայ զրաւելի, կամ պիտի սպառուի:

մինչեւ մոխիրը (Կեցցե՛ք. ծափեր): Ինչպէս որ քանի՛ քանի՛ անգամներ պարզեցի, Ֆրանսական և անգլիական կառավարութիւնները արդէն ձեռք առած են բոլոր պէտք եղած միջոցները՝ արմատապէս անհնար դարձնելու համար իրենց թշնամիներուն՝ ո՛ր և է օգուտ ձեռք բերել. նաեւ ամէն միջոց ձեռք առած են ոչնչացնելու համար զանոնք՝ որ կը հետապնդեն ցնորական արդիւնքներ՝ որոնց շուքին անգամ չպիտի տիրանան:

Մեր զինուորական կացութիւնը մեզի հպարտութիւն կը ներշնչէ՝ ամէն անգամ որ զայն կը քննենք: Թշնամի հողի մէջ առաջացումը չէ. (այդ մասին մենք գերազանց ենք՝ եթէ նկատի առնուին գաղթավայրերը և մեր յաղթանակները Արեւելքի մէջ). ո՛չ ալ այս կամ այն կէտէն ներս թափանցելու կարողութիւնն է որ՝ իրաւունք կուտայ մեզի դոհանալ: ԴՐԱՄ. ԶԻՆՈՒՈՐ. ԹՆԴԱՆՅԹ. ահա՛ այն գործօնները՝ որոնք պատերազմի մը ճակատագիրը կը վճեն: Այս երեք գործօններուն մէջ՝ գերազանցութիւնը մե՛րն է. այս երեք ուժերով մենք պիտի ջախջախենք մեր հակառակորդը, միայն այս երեք գործօններով, և առանց հաշիւի առնելու ամերիկեան ահագին ուժերը և նկատի ունենալով Ռուսիա պատահած դէպքերը (խելալեղ ծափեր):

Գերազանցութիւնը՝ ամէն տեսակէտով՝ ՌԱԶՄԱԿԱՆ, ԶԻՆՈՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԵԼՆԻՄՏԱԿԱՆ՝ մե՛ր կողմն է. մե՛րը պիտի ըլլայ նաեւ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ: Թշնամին՝ նոր յարձակումներու համար ջղադրգիւ պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Ո՛ւր տեղի պիտի ունենայ ան. ո՞ր կողմը: Անկարելի է կանխագուշակել ադ. որովհետեւ թշնամին ունի երկաթուղիի հոծ ցանց մը՝ որով կրնայ արագօրէն մէկ ճակատէն միւսը զինուոր փոխադրել: Բայց բան մը կայ որ ստոյգ է: Ինչ ժայռի որ ալ բնդհարիլ փորձէ, ո՛ր ճակատին դէմ ալ որ Հինաէնպուրկ ընտրէ ջարդել իր ոչխարները, իր գլուխը պիտի ջախջախուի (Ծափեր): Վէրսայլի ժողովը, ի մէջ այլոց գլուխ հանեց նաեւ գործողութեան միութեան հսկայ աշխատանքը, ինչ որ ասկէ ետքը իր ամբողջ արժէքովը երևան պիտի դայ: Մեր սահմանազուլսին իւրաքանչիւր դիրքը՝ Վէռաէօն մըն է: Այդ տեսակ ամբութիւններ կրնան գրաւուիլ. բայց պէտք է իւրաքանչիւր քառակուսի մէթրի համար 10,000 մարդ վճարել: Եթէ Հինաէնպուրկ ինծի կը հատուցանէ այդ փոխարինութիւնը, շատ հաճոյք պիտի զգամ իր հաշուեցոյցը կարգադրելու (Սեպեցի՛ք. Կեցցե՛ք մեր նախաբանապետը): Մենք չպիտի շեղինք նուազագոյն զոհ ունենալու մեր ծրագիրէն, թէ և մեր զինուորներուն թիւը կարող կ'ընէ մեզ տեսական յարձակողական մը կատարելու: Անգլիական բանակը վիթխարի պիտի ըլլայ՝ նոր զօրահանութիւններով: Մեր ռազմանիւթերը նշանաւոր են թէ՛ քանակով և թէ՛ կատարելագործութիւնով մը՝ որ անձանօթ եղած է մինչև հիմա արհեստական գիտութեան: Մեր օդային ոյժերը ասպարէզ կը կարդան թշնամի օդային ոյժերուն. մինչդեռ մեր նաւատորմը կ'սպասէ միայն այն առիթին՝ երբ Քիէլի ծովափայնները որոշում պիտի տան թողելու իրենց հմայիչ միւստորները (Ամբողջ սրահին մէջ խնդուի աղաղակներ) և մենք չպիտի թերանանք իրենց շահեցնելու յաղթանակ մը՝ աւելի փայլուն քան Սքակէրրաքինը և կամ Տարտանէլինը (Խանդավառ ծափեր՝ Սըր Էրիկ Կեսսէսի խմբակցութեան մէջ):

Մենք Բրիտանիան պատերազմի ծրագիրը տակաւին 16 տարուան պայմանաժամ ունի: Թէ Գերմանացիները ատոր կրնան տակալ կամ ո՛չ՝ կրնան խորհուրդ հարցնել Նիւթին մասնագէտ եղողի մը. (Զայներ. — Տօքթ. Հօնէն-

զարթնումին՝ որ կը հարկադրէ վերանաստանութիւններ, վերաւերթիւններ և երաշխաւորութիւններ (restitutions, réparations, garanties): Քայլէրը և իր ժառանգործ վարչապետները պէ՛տք է սորվին արտաքինի՝ բարձրաձայն և ամբողջ աշխարհի առջև, այս երեք բառերը և առկէ ետքն է միայն որ Համաձայնութիւնը պիտի գիտցնէ թէ՛ արամադիր է իրենց ականջ կախելու: Ռուսիայի կողմաւ ծումը յայտնապէս աւելցուցած է բրուսիական ամբարտաւանութիւնները: Գերմանիան կը հաշուեն որ՝ մէկ կողմին վրայ մեր ուժերուն նուազումը և իրենց ուժերուն հակառակ կողմին վրայ աւելնալը՝ զիրենք կարող պիտի ընէ մեծ հարուած մը իջեցնելու: Մինչև հիմա սերիշ ինչ բաներ չերեւակայեցին: Անոնք ժողովուրդներու ազատութեան դէմ նիւթեցին ամենէն սոսկալի դաւը՝ որ երբեք մտածուած ըլլայ:.....

Ժողովուրդներու ազատութիւնը ուսուցիկ նախադասութիւն մը չէ: Այդ ազատութիւնը նուիրական բան մըն է՝ որուն առջև պէ՛տք է խոնարհին ամէնէն մեծ անքնութիւնները: Անիկա անկողմնակալօրէն պէտք է գործադրութեան դրուի հանդէպ Իտալիայի և հանդէպ Աւստրիա-Հունգարիայի բոլոր ժողովուրդներուն: Պեճիգան պէտք է ազատ ըլլայ, ո՛չ թէ գերմանական սուրբին տակ, այլ ի՛ր ինչ սուրբին տակ, և ո՛չ թէ հարկատու երկիր մը ըլլայ, այլ ազատ երկիր մը:

Գանք, պարսններ, Ալլաա Լօռէնի կարևոր խնդիրին: Մեր թշնամիները կը թուին չհասկնալ իմ նախորդ յայտարարութիւնս, որուն մէջ կը պահանջէին անոր վերանկատարութիւնը (réconsidération). Իբր խօսք չհասկցողներ՝ պէտք է իրենց հաւատքը ծայրէ (Ծիծաղներ բոլոր արսուներուն վրայ): Մասնաւորապէս Ֆրանսական օրէնքին մէջ: Ենթոյնք իրենց բացատրութիւն մը: Ալլաա Լօռէնի վերադարձը պէտք է տեղի ունենայ առանց ամենաչնչին առարկութեան, նոյնիսկ եթէ միայն ատոր համար բովանդակ աշխարհը բոցերու ճարակ ըլլայ (Որոտումի նման գոռացող ծափեր): Բացի զինակիցի մեր պարտականութիւնէն, մեր համակրութիւնը Ֆրանսայի համար, քաղաքակրթութեան և գիտութեան այդ լոյսին, մեր սէրը այդ այնքան սիրելի որքան զմայլելի ժողովուրդին համար՝ այնքան մեծ է որ՝ իւրաքանչիւր Անգլիացի մինչև վերջին շունչը պիտի կուռի այդ նպատակին համար (Ծափեր կը հասնին անցակ աղմուկի մը՝ որ նախագահին մէկ նշանին վրայ՝ բարապանները դուրսի դուռները կը գոցեն կիսովի): Կը յուսամ որ Փօյտամի մէջ առանց բառաբանի պիտի հասկնան խօսքերուս իմաստը և մտադրութիւններուս ոգին. (Ֆրանսական օրէնքին. — Վիլլէլմ Բ. մասնագիտօրէն կրնայ իբր բառաբան ծառայել):

Նոյնպէս Թիւրքիայի բոլոր ճնշուած ժողովուրդները պէտք է փրկուին այդ թշուառ հարկատու երկիրին լուծէն: ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ, ինչպէս ամէն ուրիշներ, պէտք է տեսնէ ժողովուրդներու անկախութեան գործադրութիւնը: Անհատական դաւաճանութիւնները անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն որ՝ իւրաքանչիւր ժողովուրդը պէտք է ապրի ինքն իր մէջ, իր հայրենիքին մէջ, ինքնիրմով, որպէս զի խաղաղութիւն վայելէ:

ՀԱՅԵՐԸ պէտք է վերագտնեն իրենց անկախութիւնը: Եստ կարևորութիւն չունի՝ երբ արդար սկզբունքներու գործադրութեան համար՝ այս կամ այն երկիրը ենթարկուի հողային տակնուվրայութիւններու, մասնաւոր երբ խնդիրը աւազակներու երկիրի մը վրայ է, ուր, գերման եաթաղանը կը գործէ գաժաժառանգ իշխանին վրայ, ինչպէս նաև նախկին Սուլթանի մը (զարմացական

ժացագանչութիւններ ամեն իսկի մեջ) և ուր արքայապանութիւն արքայապանութեան կը յաջորդեն այն տեսակ ճարտարութիւնով մը՝ որ Պերլինեան հոս կ'զգայուի: Ծշմարիտ սոսկումի զգացումով մըն է որ կը դիտենք ոճիւրի ճամբուն մէջ առաջդիմութիւնը երկիրի մը՝ որ Բրուսիայի հետ իր դաշնակցութեան առաջ միայն զգեսութիւն ունէր: Այդ երկիրը, պարսններ, չահուն համար իսկ անոնց՝ որոնք հոն կ'ապրին, պէ՛տք է անդառնալիօրէն վաւերի եւրոպական ցամաքէն դուրս, Բանի որ վնասապէս անընդունակ է արեւմտեան ֆաղափաքութեան (Ծափեր):

Յետոյ կուգայ Իսրայելացի ժողովուրդը որուն մասին կը փութամ ամբողջ ուժովս չէշտել Միացեալ Նահանգներու նախագահին բոլոր հովեստները, որոնք այնքան ճիշդ են՝ որքան լիովին արժանաւոր (խանդավառութիւն՝ Լոռեբու օրէնքին մէջ): Մեծն Բրիտանիա արդէն կը յայտնէ իր դիտաւորութիւնները Պաղեստինի մէջ: Անգլիայի, Ֆրանսայի և միւս դաշնակիցներուն անուումով պէտք է հաղորդեմ ձեզի մեր որոշումը՝ որպէսզի Իսրայելացիները ստանան ժողովուրդի մը բոլոր իրաւունքները՝ ամենալայն ձևով (ծափեր): Թիւրքիայի առեւտուրը պիտի փչէր առանց այս տարրին՝ որուն պէտք է չնորհուի կարողութեան միտայլը: Հայերը և Իսրայելացիները կեանքի աւելի իրաւունք ունին և զայն պիտի ունենան մեր պաշտպանութիւնովը, քան իրաւունք ունին և զայն պիտի չունենան երկարատեւ ծափահարութիւններ եւ հաւանութեան օտոմումներ ամբողջ սրահին մէջ):

Միայն մեր պաշտպանութիւնը չէ որ պիտի վայելին անոնք, այլ նաև չէզոքներունը, որոնց զգացումները հանդէպ մեր հակառակորդներուն ամէն բացատրութիւնէ վեր են: Այդ չէզոքները ամէնքն ալ մեր կողմը պիտի անցնէին, եթէ անոնց օգնութիւնը մեզի անհրաժեշտ ըլլար:

Ներկայիս, Միացեալ Նահանգները՝ իրենց զինուորական, անտեսական և երևմտական առասպելական բովանդակ ուժովը կը մտնեն բեմ և Ռուսիայի պակասը լեցնելէն աւելին պիտի ընեն (Ծափեր՝ ամերիկեան օրէնքին մէջ): Մօտաւորապէս մէկ միլիոն զինուոր կը մարդուին արդէն Ֆրանսայի մէջ և երկրորդ միլիոն մը պատրաստ պիտի ըլլայ այս դարունին: Զօրաշարժը Ամերիկայի մէջ կը հետապնդուի հրաշալի արագութիւնով մը, մրցակցօրէն ծովային և օդային շինութիւններուն: Վերսայլի ժողովին մէջ բոլոր դժուարութիւնները հարթուեցան: Մեր անտեսական կացութիւնը սքանչելի է: Չնչին սեղմումները դուրս մենք կը գործադրենք՝ միայն նախազգուշական միջոցներ են: Ուտեստեղէնի զիններուն բարձրացումը՝ Ֆրանսայի և Անգլիայի մէջ՝ աննշան է: Մեր թշնամիներուն երկիրներուն մէջ այդ բարձրացումը առասպելական է: Մեր քաջարի բանակներուն բարոյականը՝ ամէն բաղձանքէ վեր է: Արդէն անիմաստ պիտի ըլլար թերեհաւատութիւն մտուցանել: Պատերազմէն մեր յաղթական ելը՝ չի՛ կրնար տարակոյսի ենթարկուիլ, ո՛չ մէկ դիպումով ո՛չ նախաեստուած, ո՛չ չնախաեստուած դիպումով (Ծափեր): Դիպումները միայն յապաղում կրնան պատճառել, ինչ որ անշուշտ ռզալի է: Բայց ծիծաղելի պիտի ըլլար ենթադրել որ՝ այնքան սոսկալի աշխատութիւն մը կարելի է զլուխ հանել շունչանի խաղի մը պէս: Նկատողութեան ատէք որ՝ եթէ մենք ուղէինք մեր և մեր դաշնակիցներուն ուժերը չարժուամի մէջ դնել Գերմանիայի բրտ չափով, մենք՝ սա պահուն երբ կը խօսիմ՝ ինը անգամ գերազանց պիտի ըլլայինք անիկ: Երբեք պէտք չկայ սակայն ատանկ ճիգերու: Առանց մեր

զօրութիւնը ընկնելու՝ մենք ամէն բանի մէջ զերազանց պիտի ըլլանք և պիտի ձեռք բերենք իրաւունքի և արդարութեան մեր նպատակները: Անգլիացիներուն ջիղերը պէտք է զօրաւոր ըլլան: Ես ինքս ատոր օրինակը պիտի տամ ձեզի, որքան ատեն որ հաճիք ձեր վտանգութիւնը չնորհել ինծի (Ամեն օրեակ-
ներու մէջ՝ հաւանութեան նշաններ. էսփուրի օրեակին. — Յաւիտենական «նօ-
րէն»): Իմ ջիղերս ամենատաք հոգիներու մէջ եփուած պողպատի կը նմանին: Իմ ջիղերս պիտի ատկան ամէնէն սոսկալի ճնշումին և արհամարհանքով պիտի կրեն ամէնէն զարուրելի հորուածները (Բացազանչութիւններ. Կեցցէ՛ Պ. Լոյս Ճօրծ):

Այս բոլոր նպատակներուն համար Անգլիա պիտի կռուի: Անգլիա ա՛յն ատեն միայն սուրը վար պիտի դնէ՝ երբ այդ նպատակները գլուխ ելած ըլլան: Թողէ՛ք որ մեր թշնամիները մօլորին բանդազուշանքի մարզին մէջ՝ զառանցե-
լով որ՝ «մանօվրա»ներով պիտի յաղդին մեզ ուղղակի վիճաբանութեան մէջ մօցնել: Այդ վիճաբանութիւնը տեղի կրնայ ունենալ միայն այն ատեն երբ բնազնուած կ'ըլլան այն չարագործ գոյութիւններ՝ ուր եկած են մարմնանալ բրուսիական ցեղին բոլոր կեղտերը. այն ատեն միայն՝ երբ բրուսիական զօրա-
պաշտութիւնը հիմն աւմասալուած կ'ըլլայ: Մենք մեր զաւակներուն կտա-
կած ենք կատաղի պատերազմին կտակը: Անգլիացի ժողովուրդը պիտի գիտ-
նայ բարձր կանգնիլ այն անօրինակ նախադրեալութեան դէմ՝ որ գործուե-
ցաւ: Պէտք է քաջութիւն և յարատեւութիւն ունենալ, որովհետեւ խնդիրը մեր
և քաղաքակրթութեան գոյութեանը վրայ է: Վարձատրութիւնը կ'արժէ՛ դոր-
ծուած ճիգը: Մեր պտտիւրը պիտի ոտնակոխուէր, մեր արժանիքը պիտի խոր-
տակուէր, մենք խայտառակութեան մէջ պիտի ապրէինք, եթէ չեղէինք այս
ճամբէն: Անգլիական ամէն քաղաքացի իր ինքնութիւնը նուաստացած պիտի
դառնար, եթէ մենք դժբաղդութիւնը ունենայինք քուեկու կանխահաս հաշ-
տութեան մը անելին մէջ: Պատերազմին հարկադրած իւրաքանչիւր վիշտին՝
խորհեցէ՛ք որ Անգլիացի էք և ձեր պատիւը կը պահանջէ մաքառիլ մինչև
վախճանը: Կառավարութիւնը կը ճանչնայ իր պարտականութիւնը և փափա-
քող է պատերազմը դադրեցնելու: Որքան դուք զօրավիգ ըլլաք կառավա-
րութեան, ա՛յնքան մօտ պիտի ըլլայ հաշտութիւնը: Ներքին խռովութիւն-
ները ուրիշ բանի չպիտի ծառայէին՝ բայց եթէ թշնամին չփոթեցնելու մեր
կացութեան մասին: Թշնամին իւրաքանչիւր հաւատարմ խայտառակութեան՝
մենք պէտք է պատասխանենք ՓԱՄՓՈՒՇՏՈՎ, որովհետեւ ինչ որ պիտի փրկէ
երկրագունդը զինուորական ժանտախտէն, ինչ բան՝ որուն համար յաւիտենա-
կան երախտագրութիւն պիտի չափինք մենք, ինչ բան՝ որուն համար մեր
զաւակները խորունկ օրհնութիւնով պիտի յիշեն մեզ, ատիկա մէկ բան է
միայն՝ — ծայրայեղ պաշտօնագիր, որովհետեւ միայն ա՛յն է որ կ'երաշխաւորէ մեզ
ՅԱՂՔԱՆԱ՛ԿԸ: (Զաբուրի ծափեր կը բնդացնեն սրահը. Լոյս Ճօրծ լոյս-
հաւորութիւններ կ'ընդունի ամեն կողմէ):

Ամբողջական կամ մասնակի արտատպում չի թոյլատրուիր.

ԳԻՆԸ 5 ԴԱՅԵԿԱՆ

